

ELEVER SVIGTES I ELEVPLANERNE

Fakta om elevplanen

Elevplanen er et dokument, der mindst én gang om året skal udarbejdes for hver enkelt elev i 0.-9. kl. Elevplanen udfyldes af elevens lærere i de forskellige fag. Under hvert fag indgår en beskrivelse af den enkelte elevs nuværende faglige status, en opstilling af fremadrettede mål for eleven samt en handlingsrettet opfølgning på, hvordan eleven kan nå de opstillede mål. Elevplanen danner grundlag for den årlige skole-hjem-samtale mellem elev, forældre og lærere. Elevplanernes udformning kan variere fra kommune til kommune.

Som led i den nu årelange debat om et for lavt fagligt niveau blandt danske skoleelever blev den individuelle elevplan i 2006 indført som et lovkrav i den danske folkeskole.

Med elevplanen som et af de mest centrale evalueringsredskaber i skolen, er det den politiske intention at højne elevernes faglige niveau og samtidig mindske afstanden mellem de elever, der præsterer godt og dem, der ikke gør det.

I afhandlingen beskæftiger jeg mig med den individuelle elevplan fra de politiske intentioner til den konkrete praksis i skolen. Gennem studier af skriftlige elevplaner, observationer af skole-hjem-samtaler samt interviews med elever og lærere på to skoler undersøger jeg, hvilke konsekvenser vurderingerne i elevplanerne har for de elever, der på forhånd er kategoriserede som henholdsvis fagligt 'stærke' og 'svage'. Jeg ser nærmere på hvilke mål og evalueringskriterier, der stilles til de to elevgrupper samt de muligheder, eleverne tilbydes for at afkode og imødekomme disse mål og kriterier.

Elevplaner forstærker forskelle mellem de 'stærke' og 'svage' elever

Min forskning viser, at den individuelle elevplan frem for at mindske skellet mellem de fagligt 'stærke' og 'svage' elever rent faktisk er med til at reproducere dette skel. Således konkluderes det, at elevplanen fremfor at styrke de 'svage' elevers faglige færdigheder og kompetencer, i stedet efterlader dem med oplevelser af at være 'dumme' og af lige så godt at kunne opgive at leve op til skolens forventninger.

Stik i mod de politiske intentioner med elevplanen viser afhandlingen, hvor nedbrydende og demotiverende vurderingerne i elevplanen kan være for de 'svage' elever samtidig med, at der ikke stilles synderlige udfordringer til de 'stærke' elever for at understøtte deres faglige udvikling.

Ovenstående konklusion knytter sig til en række analytiske fund i afhandlingen, som jeg vil uddybe i det følgende.

Eleverne skal udvise den 'rigtige' adfærd

På trods af den politiske intention om, at elevplanerne primært skal fokusere på elevernes *faglige* kompetencer og udvikling, viser mine analyser, at der i elevplanerne fokuseres stærkt på elevernes adfærd og personlige kompetencer. Dette skyldes, at lærerne har en forståelse af, at elevernes adfærd er såvel forudsætning for som forklaring på deres faglige niveau. Analyserne peger som en følge heraf på, hvordan især de fagligt 'svage' elever kontinuerligt ansøres til at ændre deres adfærd og blive mere koncentrerede, motiverede og deltagende i

undervisningen. En central konklusion er således, at det politiske fokus på øget faglighed i skolen paradoksalt nok er med til at *generere* et øget fokus på elevernes mere ikke-faglige kompetencer.

Usynligt for eleverne, hvad de skal gøre

At elevplanen i så høj grad fokuserer på elevernes adfærd såsom det at udvise tilstrækkeligt engagement, koncentration og deltagelse medfører, at de mål, der sættes for eleverne ofte bliver meget vanskelige for dem at gennemskue og hermed også at imødekomme. Dette fund er særdeles væsentligt, idet elevplanen indskriver sig i den nationale og internationale udbredte forestilling om *synlig læring* (udviklet af den internationalt anerkendte forsker John Hattie) som vejen til øget læring hos eleverne. Synlig læring indebærer, at eleverne ved, hvor de står fagligt, hvilke mål, de fremadrettet skal arbejde med, samt hvordan de skal arbejde hen imod målene. Elevplanen har således med dens status-, mål- og opfølgingsdel til hensigt at gøre elevens fremadrettede læring synlig for eleven selv.

Mine analyser viser dog, at de mål og ikke mindst de forslag til at nå målene, der sættes for eleverne, er langt mere usynlige end de er synlige. Et eksempel herpå er eleven Tilde, hvor flere af de fremadrettede mål lyder, at hun skal 'udvikle sine mundtlige og skriftlige kompetencer', og forslagene knyttet til disse mål lyder, at hun skal 'blive mere motiveret, koncentrere sig mere og blive mere aktivt deltagende i undervisningen'. Eksemplet illustrerer, hvordan både målene og de fremadrettede handlinger - i modsætning til intentionen om at skabe synlighed - reelt er med til at skabe en 'usynlig' evalueringspraksis. For det første er det ikke synligt for Tilde, hvad der konkret ligger i det faglige mål om, at hun skal udvikle sine mundtlige og skriftlige kompetencer, og for det andet indebærer det handlingsrettede forslag en forståelse af, at Tilde 'bare' må finde motivationen, koncentrationen osv. frem fra sit 'indre', men for Tilde er det langt fra synligt, hvordan hun skal bære sig ad med det. Det stærke fokus på elevernes adfærd i undervisningen medfører, i henhold til afhandlingens hovedkonklusion, at elevplanen er med til at reproducere skellet mellem de fagligt 'stærke' og 'svage' elever. Således træder det frem som et væsentligt problem, at der stilles langt større forventninger om at ændre adfærd til de elever, der i forvejen har svært ved at imødekomme skolens forventninger, mens de elever, der allerede præsterer tilfredsstillende blot får at vide, at de skal fortsætte 'den gode adfærd'.

Elevplanen udgrænser lærerens og undervisningens rolle og betydning

Med elevplanen som evalueringsredskab er det intentionen at skærpe lærernes blik for den enkelte elev for hermed at kunne tilrettelægge undervisningen, så denne på bedst mulig vis tilgodeser alle elever. Da elevernes adfærd imidlertid ses som det primære middel til at højne deres faglige niveau, indgår undervisningens tilrettelæggelse eller lærerens rolle i, at målene nås praktisk taget ikke i hverken elevplanerne eller i de efterfølgende skole-hjem-samtaler. Dette udgør en væsentlig pointe i relation til den politiske intention om elevplanen som et værktøj, der skal styrke lærernes tilrettelæggelse af undervisningen. At motivation, koncentration, stabilitet men også eksempelvis

tilbageholdenhed og forsigtighed anskues som udtryk for mangler eller styrker *hos* eleverne, og som fænomener de selv kan *beslutte* sig for at udfolde eller lægge fra sig, er således medvirkende til, at såvel undervisningens betydning som lærernes rolle ikke kommer til diskussion. Ikke blot udgrænses betydningen af undervisningen, lærerne og den konkrete læringskontekst i relation til elevernes faglige præstationer – den udgrænses også i forhold til elevernes *muligheder* for at engagere og koncentrere sig, eller for omvendt at udvise mindre tilbageholdenhed og forsigtighed. Umiddelbart anskues det altså ikke som en del af lærernes opgave at prøve at motivere eleverne eller at skabe rammer for, at de mere stille elever kan komme mere til orde. Hermed lades det op til eleverne alene at forbedre sig, og de elever, der har aller mest brug for støtte og hjælp tilbydes ingen konkrete redskaber til at nå de faglige mål, der forventes af dem.

De svage elever vender lærernes vurderingerne 'indad'

At elevplanen virker kontraproduktivt i forhold til at styrke de 'svage' elevers faglige udvikling, viser sig endvidere ved, at disse elever ofte vender evalueringen 'indad' mod dem selv og således betragter lærernes vurderinger som 'sande' i langt højere grad, end de 'stærke' elever gør det. Mens de fagligt 'svage' elever sjældent stiller spørgsmålstegn ved lærernes vurderinger eller udøver modstand mod lærerne, er de 'stærke' elever omvendt langt mere offensive og udøver eksplicit modstand mod lærernes vurderinger. Både de 'stærke' og de 'svage' elever er meget optagede af negative vurderinger. Da disse fylder betydeligt mere i de 'svage' elevers evaluering, kommer det negative, både ifølge dem selv og lærerne, til at få betydelige konsekvenser for deres selvværd og tilgang til skolen. Eleven Kaja siger eksempelvis følgende, da jeg spørger hende, hvad hun synes om at få en elevplan: *Det er enormt irriterende at få påpeget mine fejl hele tiden (...) det dér skal du gøre bedre til næste gang' og dét og dét og dét skal du også gøre bedre. Altså, der er positive ting, men det er bare det dér med, at jeg fokuserer på de negative hele tiden.*

Lærerne er meget bevidste om betydningen af de mange negative vurderinger hos de 'svage' elever, men oplever dem som vanskelige at undgå, blandt andet fordi de anskuer elevplanen som en teknologi, der fordrer, at de skal pege på forbedringsområder for eleverne.

Afhandlingens samfundsmæssige relevans

Siden elevplanens indførelse i 2006 har der været problemer med at få dem til at 'virke' efter de politiske intentioner. Evalueringer af elevplanerne har blandt andet vist, at lærerne har svært ved at opstille mål for eleverne, og at elevplanerne ikke knytter sig til lærernes tilrettelæggelse af undervisningen. Derfor kom der også med folkeskolereformen i 2014 igen fokus på elevplanen som evalueringsredskab. Afhandlingens analyser og konklusioner adresserer hermed et aktuelt forsøg på at forbedre virkningerne af elevplanen og bidrager til yderligere indsigt i betydningen af de mål og handlingsrettede forslag, der sættes for forskellige elever.

Analyserne bidrager endvidere med ny viden på området, idet det ikke tidligere er undersøgt, hvilke betydninger og effekter elevplanen har for de hhv. fagligt 'stærke' og 'svage' elever, hvilket er et væsentligt perspektiv i forhold til målsætningen om at mindske skellet mellem disse grupper af elever. I forlængelse heraf bidrager afhandlingen

med sine elevinterviews til ny viden omkring elevplanens betydninger for eleverne selv, idet der kun i meget begrænset omfang er lavet undersøgelser, hvor elevernes egne stemmer kommer til orde.

Afhandlingens konklusioner peger videre end til selve livet i folkeskolen. I en lang årrække har det været en central politisk målsætning at få flere unge i gang med en ungdomsuddannelse efter endt skolegang. Da elevplanen snarere synes at bidrage til demotivation og opgiveness blandt de 'svage' elever end til faglig udvikling, peger mine konklusioner på, at den i værste fald kan være med til at bremse elevernes lyst til videre læring og uddannelse. Hvis den skolepolitiske dagsorden om at få flere unge i gang med en videregående uddannelse skal lykkes, må skolen således først og fremmest være et sted, hvor eleverne får gode oplevelser, får styrket deres tro på sig selv og opnår mod på livet og ikke et sted, hvor de efterlades med oplevelser af ikke at slå til. Det er derfor mit håb at bidrage til en kritisk diskussion af de betydninger og konsekvenser skolens evalueringspraksis har for eleverne.